

kaz. pr. r. na predlog državnega pravdnika radi stvarne nepristojnosti sodišča. Z le-tem razveljavljenjem pa je razsodba okrajnega sodišča popolnoma izginila in za sodni dvor je bila pravda povsem »res integra«, ter je moral na njo uporabljati občna kazensko-pravna načela. Za takšne slučaje je bilo potrebno, da je odredil zakonodavec posebne določbe, ker na okrajnih sodiščih ni državni pravdnik navadno pravnikom zastopan. Prejšnja razsodba se ni nikakor zadevala strožjemu odmerjenju kazni, ter ne more zato biti govora o prekoračenji oblasti kaznovanja, ker je bila kazen določena v obsežji postavka §-a 178. kaz. zak. Ničnostna pritožba je torej brez najmanjše podlage. G.

Književna poročila.

Mjesečnik pravičkoga društva u Zagrebu prinaša v br. 5. in 6. naslednje razprave: J. Wagner: O promjeni našeg gradjanskog parbenog postupnika. (Nadaljevanje). — M. Rojc: Pravnički razgovor o koječem, pa i o hysteriji i sugestiji pred sudom. — Dr. J. Paleček: Misli ob osnovi novega odvjetničkoga reda i karnostnega statuta. — V. B.: Odobrenje kupoprodajnoga ugovora za mladodobnike kao prodavaoce. — Dr. M. Košutić: Nemo plus juris . . . Dr. Hinković: Trgovački sudovi u Francezkoj.

Mjesečni statistički izvještaj. Godina I. Priredjuje jih i izdaje kr. zemaljski statistički ured u Zagrebu.

Leta 1875. je bil osnovan hrvatski statistički urad. Kako se je do danes moral razviti, kaže to da je potrebščina za njegovo poslovanje tekom let poskočila od 5000 gld. na 49.239 gld. Svoje podatke in izvide je objavljajal doslej v letopisih, odnosno za gospodarske odnošaje hrvatske v perijodiških izvestjih. Letos pa je začel izdajati »Mjesečne statističke izvještaje«. Tvarina bo razvrščena po pet odsekih: pregled političkega razdeljenja zemlje — rezultati meteorološkega opazovanja — prememba v prebivalstvu in zdravstvene razmere — razni podatki o gospodarskih razmerah — podatki o razmerah javne varnosti. Poleg tega bo izdajal urad tudi svoj »Viestnik«, v katerem se bo ocenjevala in obdelovala statistična tvarina. Naročnina za »Mjesečne statističke izvještaje« znaša celoletno 3 gld.; posamezni zvezki stanejo 40 novcev.

Dr. Emanuel Adler: Das Publicitätsprincip im oesterr. Tabularrechte. Wien 1899 (Manz).

Dr. Alois Körner: Grundriss der oesterr. Staatsschuldenwesens. Wien 1899 (Manz).

Dr. Fr. v. Némethy: Das oesterr. Grundbuchsrecht von 1848 bis 1898. Wien 1899 (M. Perles).

Dr. Emil Ott: Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. II. del, 1898, str. 321. V Pragi, založila češka akademija znanostij. — Dr. Ott, profesor na češkem vseučilišči v Pragi, je že l. 1897. izdal prvi del (»Uvod«) sistematične in dogmatične razlage avstrijskega civilno-pravdnega reda in sodnega pravilnika. Sedaj je izšel drugi del, ki razpravlja postopanje na prvih sodiščih. Tretji del, ki utegne kmalu iziti, bo razpravljal postopanje vsled pravnih lekov, ničnostno in obnovno tožbo ter posebne vrste postopanja. Kritika, bodisi češka, bodisi nemška, hvali metodo in znanstvenost Ottovega dela, ki je poklonjeno češki akademiji znanostij za cesarjev jubilej.

Zakonik Stefana Dušana, cara srpskog. 1349 i 1354. Na novo izdao i objasnio St. Novaković. (Konec.) Pravila, koja se tiču gradjanskog prava razbacana su medju ustanovama kriminalnim, kojim pripada u toj grupi članka zakonika pretežnije značenje. Ali nemaju tu samo mjesta uredbe, koje se tiču kriminala i suda, ovdje susretamo i takove uredbe, koje se baš odnose na materijalno gradjansko pravo. Takova su pravila o zalogu, o nadjenoj stvari koja u smislu zakonika ne pripada onomu, koji ju je našao, nego onomu, koji ju je izgubio, o prelazanju stvari. Nadalje k materijalnom gradjanskom pravu odnašaju se takodjer i one ustanove ovog (trećeg) dijela zakonika, u kojima se grčkim osvojenim gradovima potvrđuje pravo, da upravljaju onim, čim su upravljali do izdanja zakonika; o vojnom plijenu i gradskom doseljenju. Tu se govori o pohrani stvari, koje pridolaze imaju biti pohranjene od gospodara postajalih dvorova, o njihovoj odgovornosti u slučaju izgubljenja.

Osim ustanovama, koje se odnose materijalnom gradjanskom pravu ima o tom odjelu zakonika i takove, koje se odnose k drugom području prava n. pr. k financijalnom pravu, kamo se može pribrojiti dužnost opća za sve: pomagati cara kad bi imao sina ženiti, ili bi imao krštenje, ili bi htio što da zida (čl. 128.), ili o obvezi stanovnika gradskih, da popravljaju razrušene gradske utvrde i kule, o oslobodjenju sela od dužnosti, da uzdržavaju carske ili inozemske poslanike, o zadržavanju vojska, koje nijesu smjele ostajati u jednom selu, u kojem su se već prije zadržavale čete, koje su prije došle. Za tim se ovdje nalaze i takove uredbe, koje gotovo da spadaju k prvom odjelu uredaba zakonika, kao n. pr. pravila o kupcima, o vlasti vojvoda, što je došlo u taj odio, što se ovdje medju ostalim govori i o sudstvenoj vlasti vojvoda.

Kod 136. članka po prizrenskom rukopisu trga se zakonik cara Štef. Dušana t. j. s ovim se završuje rad zakonodavstva od god. 1349. To je upravo prvi zakonik, kako na jednom mjestu u samom zakoniku piše ili zbornik prve zakonodavne periode. Ima pisaca, koji sumnjaju da je zakonik radjen na dva sabora. Oni to čine toga radi, što svi rukopisi nemaju naznačene one dvije godine, koje čitamo u prizrenskom i u drugim prijepisima. Novaković ne dijeli to mišljenje.

Iza čl. 136. slijede dopunji sastavljeni god. 1354. a sačinjavaju 50 članka. Dopunji se ovi gotovo isključivo odnose na poslednju grupu ustanova zakonika. Oni obuzimaju pravo kriminalno i procesualno. U ostalom

i ovdje susrećemo takove naredbe, koje se mogu odnositi k području materijalnog građanskog prava kao n. pr. ova pravila: o posljedicama nasilnog svojatanja sela ili kmetova ili kakih mu drago drugih stvari protiv volje careve, o pravu raspolaganja baštinom, koju je zabranjeno dati kao miraz ili je darovati crkvi, o uzimanju tuđe stvari, o obvezi trećih osoba, da naknade štetu učinjenu prestupkom. Ovdje se nalaze i financialna pravila kao n. pr. pravilo o ukinuću priselice.

Iz ustanova, što se tiču procesa, znatne su one o I. zv. porotnicima (t. j. prisežnicima), o nadležnosti itd. Ovaj drugi dio zakona odaje sa svim drugij karakter nego prvi. Zakonik, kako je bio izdan 1349. nije mogao zadovoljiti potrebama svih slojeva narodnih, jer pogoduje samo svećenstvu i plemstvu, kako to dobro veli Zigel. Mnoge ustanove prvog dijela pokazuje, da je odnošaj prostog puka bio prije ovog zakona vrlo tegotan. Posljedica bila je, da su se rodili razni neredi, razbojstva, kradje, pijanstva itd., jer su vlastela nastojala, da što više prosti puk pritisnu. Tome je Dušan htio doiskočiti na saboru g. 1354. izdav drugi dio svoga zakona. Tu se govori neposredno o potrebama dnevnog života, i te ustanove su vjerno zrcalo, iz koga možemo opoznati pravni život tadašnjeg vremena, dok iz prvog dijela možemo slabo što god saznati. Uzimlje u zaštitu niže slojeve, da se mogu pritužiti protiv nepravde, nalaže vlasteli i sudovima, da budu pravedni, s druge strane grozi se osobitom strogosti protiv lupeština: gusari se imadu objesiti, a tat se ima oslijepiti. Gospodar sela gdje se obrete tat, trpi štetu kao i cijelo selo. Isto tako sucu za povredu dužnosti ima se odsjeći jezik i obadvije ruke (čl. 165.). Po rakovačkem rukopisu ima se pristavu u tom slučaju urezati jezik i obje uši (čl. 196.). Drugi taj dio najgrozniji je protiv zločina, koji su se bili udomili. Ako je čin sumnjiv, tada se okrivljenik ima očistiti razbijeljenim željezom, koje ima u rukama donijeti od crkvenih vrata do oltara, jer ako je pravedan ne će mu se ništa dogoditi. Ima i drugih ustanova, koje su naperene protiv raznih nepodobština n. pr. protiv pijanice: ako pijanica rani koga, ima mu se izvaditi oko, ako ne rani nikoga nego ga oštetiti, ima mu se dati sto batina. — Glede kazni, kako se iz cijelog zakonika vidi, Dušanov je zakonik osobito strog. Smrtna kazna izvršuje se vješanjem, za tim se kazni gubitkom svekolike imovine. Osobito nečovječna su sakaćenja, ali u tome nije zakonik Dušanov osamljen. Tako se zločincu za kazan odsijecaju obje ruke, ili mu se reže nos, ili se imade oslijepiti itd. U postupku kriminalnom vrijedno je spomenuti, da Dušanov zakonik poznaje sud božji i vreļom vodom.

Osim 2. dijela ili dopunjenja k zakoniku dolazi u djelu Zigela i u Novakovičevom izdanju dopunjenje iz rakovačkog rukopisa. Ovdje se nalaze takovi članci, kojih nema u prizrenskom rukopisu. Ova dopunjenja sadržaju djelomice ustanove i pitanja o kojima govori zakonik, djelomice pak nova. Ona se tiču takodjer svih 3 grupa ustanova zakonika.

Time sam u glavnim crtama prošao ovo drugo Novakovičevo izdanje Dušanova zakonika, vrlo znatnog i s pravnog i u opće kulturnog i jezikoslovnog gledišta. A sada bi bilo željeti: razmaknuti polje pravno-povjesnim

istraživanjem, spraviti znanstvenim načinom posebne pravne ustanove, koje susrećemo u ostalim slavenskim pravnim spomenicima ponajpače hrvatskim. Tako n. pr. o poroti, poručanstvu, staležkim, razlikama o pristavima, o viri (Wergeld) o svodu, o nadležnosti, o sredstvima dokaza, o baštini, o župi, o roboti itd., kako je Palacki otpočeo. Na dalje trebalo bi ispitati strani upliv bilo rimski, bilo bizantijski i što je čisto slavenskog karaktera, Maciejowski veli u svojoj povjesti slavenskog prava. Kad mi duh prava zakonika Dušanova pretresamo, vidimo, da ono nije tako blago kao n. pr. poljsko i rusko, i nije tako dobro u izboru kao češko, ali se može savršenije razlagati i više je u narodnom slavenskom duhu pisano nego ova, a to zato, jer je ovo pravo manje popustilo uplivu stranom, nego ona, premda ima i ovdje tragova stranog upliva. Daljnim ispitivanjem moći će se i ovdje doći naprijed, na temelju ovakih historijsko-filoloških obradba, kojima se udara put, kako će se bolje razumjeti mnoge znatne starine. Završuje svoj referat, iskreno želim, da i pravni spomenici hrvatski, koji zauzmlju za cijelo najodličnije mjesto medju spomenicima južnih Slavena dobiju u koliko još nijesu dobili ovaku predhodnu historijsko-filološku obradbu, kao zakonik Dušanov. A mi znamo, da sila dragocjenih što no ih je otkrio Kukuljević, Lopašić, Ljubić, Rački i dr. sačinjavaju do sele surovi materijal bez kritičke obradbe.

Dr. St. Ortner v »Mjesečniku«.

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. junija 1899.

— (O sobne vesti.) Predsednik dežel. sodišča v Celovci Fr. Perko je, na svojo prošnjo vpokojen, tem povodom dobil plemstvo. — Imenovani so: predsednik okrožnega sodišča v Splitu J. Laneve dvornim svetnikom najvišjega sodišča; deželnosodni svētniki v Trstu A. Fleischer, A. Jacopig in E. vitez Nadamlenzki višjesodnimi svetniki v Trstu. — Preselil se je odvetnik dr. J. Bisiak iz Radoljice v Cerknico; preseli se odvetnik dr. J. Kolšek iz Laškega trga v Sevnico.

— (Za ustanovitev nadsodišča v Ljubljani) je predlagal in utemeljeval resolucijo posl. dr. Majaron v seji deželnega zbora kranjskega dne 10., odnosno 13. pr. meseca. Resolucija je bila na to v zadnji seji dne 16. pr. m. vsprejeta po poročilu posl. dra. Tavčarja.

— (O dvetniška zbornica kranjska) je imela svoj redni občni zbor dne 3. t. m. pod predsedstvom dra. A. Mosché-ta. Iz letnega poročila odborovega je posneti: Odboru je bilo rešiti 244 upravnih predmetov. Za 35 civilno-pravdnih slučajev je bilo imenovati zastopnike revnih, za 34 porotnih in 26 navadnih kazenskih razprav pa ex offo-zagovornike. Na novo je bil vpisan jeden odvetnik. Sedaj je v Ljubljani 19, izven Ljubljane pa 14 odvetnikov, torej vsega 33. Izmed 12 odvetniških kandidatov je jeden izven Ljubljane. Zbornica je za cesarjev jubilej sklenila dne 2. decembra pr. l. udanostno izjavo, za katero je došla Najvišja zahvala. Po naročilu iz-